

Brussel, 21.1.2013
COM(2013) 3 final

2013/0004 (NLE)

Voorstel voor een

BESLUIT VAN DE RAAD

**betreffende de ondertekening namens de Europese Unie van de overeenkomst tussen de
Europese Unie en de Russische Federatie inzake drugsprecursoren**

TOELICHTING

1. ACHTERGROND VAN HET VOORSTEL

Op 23 maart 2009 heeft de Raad de Commissie gemachtigd onderhandelingen te openen met de Russische Federatie over een overeenkomst inzake drugsprecursoren. Sinds het begin van de onderhandelingen in september 2009 hebben er vier onderhandelingsronden plaatsgevonden. In september 2012 hebben de partijen uiteindelijk overeenstemming bereikt over de tekst van de overeenkomst.

Deze overeenkomst heeft tot doel de samenwerking tussen de Europese Unie en de Russische Federatie te intensiveren om misbruik van drugsprecursoren die aan de legale handel worden onttrokken, te voorkomen en daarmee de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen tegen te gaan.

Omdat deze overeenkomst occasioneel de uitwisseling van persoonsgegevens met zich mee kan brengen, zijn er specifieke bepalingen over gegevensbescherming opgenomen om burgers bij het gebruik van hun gegevens voldoende bescherming te bieden.

De Commissie acht de tekst in overeenstemming met de onderhandelingsrichtsnoeren.

De Commissie wordt daarom verzocht bijgaand voorstel voor een besluit van de Raad betreffende de ondertekening van deze overeenkomst goed te keuren.

Tezamen met dit voorstel wordt een apart voorstel voor een besluit van de Raad betreffende de sluiting van deze overeenkomst voorgelegd.

2. RESULTATEN VAN HET OVERLEG MET BELANGHEBBENDE PARTIJEN EN EFFECTBEOORDELING

De lidstaten zijn in de Werkgroep/het Comité drugsprecursoren en in de Werkgroep douane-unie van de Raad regelmatig in kennis gesteld van de voortgang met het ontwerp van de overeenkomst.

Een effectbeoordeling was niet noodzakelijk.

3. JURIDISCHE ELEMENTEN VAN HET VOORSTEL

De Raad wordt verzocht een besluit vast te stellen waarbij machtiging wordt verleend tot ondertekening van de ontwerpovereenkomst op grond van artikel 207, lid 4, in samenhang met artikel 218, lid 5, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

Het voorstel valt onder het gemeenschappelijke handelsbeleid, een exclusieve bevoegdheid van de Unie. Het subsidiariteitsbeginsel is derhalve niet van toepassing.

4. GEVOLGEN VOOR DE BEGROTING

Het voorstel heeft geen gevolgen voor de begroting van de Unie.

5. AANVULLENDE INFORMATIE

De ontwerpovereenkomst is in overeenstemming met het beleid inzake drugs dat is vastgesteld in de EU-drugsstrategie 2005-2012 die voorziet in maatregelen om het aanbod van precursoren te verminderen en zo de drugsproductie te beperken.

Tezamen met dit voorstel voor een besluit van de Raad betreffende ondertekening van de ontwerpovereenkomst wordt ook een voorstel voor een besluit van de Raad betreffende de sluiting van de ontwerpovereenkomst voorgelegd.

Voorstel voor een

BESLUIT VAN DE RAAD

betreffende de ondertekening namens de Europese Unie van de overeenkomst tussen de Europese Unie en de Russische Federatie inzake drugsprecursoren

DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name artikel 207, lid 4, eerste alinea, in samenhang met artikel 218, lid 5,

Gezien het voorstel van de Europese Commissie,

Overwegende hetgeen volgt:

- (1) De Europese Unie en de Russische Federatie dienen hun samenwerking te intensiveren om misbruik van drugsprecursoren die aan de legale handel worden onttrokken, te voorkomen en daarmee de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen tegen te gaan.
- (2) Op 23 maart 2009 heeft de Raad de Commissie gemachtigd onderhandelingen te openen met de Russische Federatie over een overeenkomst tussen de Europese Unie en de Russische Federatie inzake drugsprecursoren, hierna "de overeenkomst" genoemd. De Commissie voerde de onderhandelingen in het kader van de door de Raad vastgestelde onderhandelingsrichtsnoeren en zij zijn onlangs voltooid.
- (3) De overeenkomst moet garanderen dat de grondrechten, in het bijzonder een hoog niveau van bescherming voor de verwerking en doorgifte van persoonsgegevens tussen de partijen, volledig worden geëerbiedigd.
- (4) De overeenkomst dient namens de Europese Unie te worden ondertekend, onder voorbehoud van de sluiting ervan op een later tijdstip,

HEEFT HET VOLGENDE BESLUIT VASTGESTELD:

Artikel 1

De ondertekening van de overeenkomst tussen de Europese Unie en de Russische Federatie inzake drugsprecursoren wordt namens de Unie goedgekeurd, onder voorbehoud van de sluiting ervan.

De tekst van de te ondertekenen overeenkomst is aan dit besluit gehecht.

Artikel 2

Het secretariaat-generaal van de Raad stelt het volmachtinstrument op dat de persoon (personen) die daartoe door de onderhandelaar van de overeenkomst is (zijn) aangewezen, machtiging verleent de overeenkomst, onder voorbehoud van de sluiting ervan, te ondertekenen.

Artikel 3

Dit besluit treedt in werking op de dag waarop het wordt vastgesteld.

Gedaan te Brussel,

Voor de Raad
De voorzitter

BIJLAGE

OVEREENKOMST

TUSSEN DE EUROPESE UNIE

EN DE RUSSISCHE FEDERATIE

INZAKE DRUGSPRECURSOREN

DE EUROPESE UNIE

enerzijds, en

DE RUSSISCHE FEDERATIE,

anderzijds,

hierna "de partijen" genoemd,

BINNEN HET KADER VAN het Verdrag van de Verenigde Naties van 1988 tegen de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen, hierna "het Verdrag van 1988" genoemd;

VASTBESLOTEN om de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen te voorkomen en te bestrijden door het misbruik te voorkomen van stoffen die aan de legale handel worden onttrokken en die veelvuldig bij de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen worden gebruikt (hierna "drugsprecursoren" genoemd);

REKENING HOUDEND met het algemeen rechtskader tussen de Russische Federatie en de Europese Unie;

VASTSTELLEND dat de internationale handel een rol kan spelen bij het misbruik van deze precursoren;

OVERTUIGD van de noodzaak overeenkomsten tussen de betrokken partijen te sluiten en uit te voeren om brede samenwerking tot stand te brengen, met name op het gebied van in- en uitvoercontroles;

ERKENNENDE dat precursoren ook hoofdzakelijk en op grote schaal worden gebruikt voor legitieme doeleinden en dat de internationale handel niet door buitensporige toezichtsprocedures mag worden belemmerd;

ZIJN HET VOLGENDE OVEREENGEKOMEN:

Artikel 1

Toepassingsgebied van de overeenkomst

1. In deze overeenkomst worden maatregelen vastgesteld ter intensivering van de samenwerking tussen de partijen om misbruik van precursoren die aan de legale handel worden onttrokken te voorkomen, zonder afbreuk te doen aan de legale handel in deze precursoren.
2. De partijen verlenen elkaar conform deze overeenkomst bijstand, met name door:
 - toezicht te houden op de handel in precursoren tussen de partijen om het gebruik ervan voor illegale doeleinden te voorkomen;
 - wederzijdse bijstand te verlenen om het misbruik van deze precursoren te voorkomen.
3. De in lid 2 van dit artikel bedoelde maatregelen gelden voor de in bijlage I bij deze overeenkomst vermelde precursoren (hierna "geregistreerde precursoren" genoemd).

Artikel 2

Uitvoeringsmaatregelen

1. De partijen stellen elkaar schriftelijk in kennis van hun respectieve bevoegde autoriteiten. Voor de toepassing van deze overeenkomst onderhouden deze autoriteiten rechtstreeks contact met elkaar.
2. De partijen stellen elkaar in kennis van hun respectieve wettelijke voorschriften en andere toegepaste maatregelen om deze overeenkomst uit te voeren.

Artikel 3

Toezicht op de handel

1. De bevoegde autoriteiten van de partijen stellen elkaar uit eigen beweging in kennis als zij gegronde redenen hebben aan te nemen dat geregistreerde precursoren uit de legitieme handel tussen de partijen voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen of psychotrope stoffen

kunnen worden misbruikt.

2. Wat de geregistreerde precursoren betreft, doen de bevoegde autoriteiten van de uitvoerende partij de bevoegde autoriteiten van de invoerende partij een voorafgaande kennisgeving van uitvoer toekomen met de in artikel 12, lid 10, onder a), van het Verdrag van 1988 vermelde informatie.

Het schriftelijke antwoord van de bevoegde autoriteiten van de invoerende partij wordt via technische communicatiemiddelen binnen 21 dagen na ontvangst van het bericht van de bevoegde autoriteiten van de uitvoerende partij verstrekt. Wordt binnen deze termijn niet geantwoord, dan geldt dat als toestemming tot invoer. Een weigering wordt binnen deze periode na ontvangst van de voorafgaande kennisgeving van uitvoer via technische communicatiemiddelen schriftelijk aan de bevoegde autoriteiten van de uitvoerende partij meegedeeld en met redenen omkleed.

Artikel 4

Wederzijdse bijstand

1. De partijen verlenen elkaar binnen het toepassingsgebied van deze overeenkomst wederzijdse bijstand door uitwisseling van de in artikel 12, lid 10, onder a), van het Verdrag van 1988 vermelde informatie om het misbruik van geregistreerde precursoren voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen of psychotrope stoffen te voorkomen. Zij ondernemen in overeenstemming met de wetgeving van de partijen passende stappen om misbruik te voorkomen.

2. De partijen verlenen elkaar ook op schriftelijk verzoek of uit eigen beweging wederzijdse bijstand als er redenen zijn om aan te nemen dat andere relevante informatie voor de andere partij van belang is.

3. Het verzoek bevat informatie over:

- het doel van en de grond voor het verzoek;
- de tijd waarbinnen naar verwachting aan het verzoek zal worden voldaan;
- overige informatie die kan worden gebruikt om aan het verzoek te voldoen.

4. Het verzoek, dat schriftelijk wordt ingediend met het officiële briefhoofd van de bevoegde autoriteiten van de verzoekende partij, gaat vergezeld van een vertaling in een van de officiële talen van de aangezochte partij en wordt ondertekend door de daartoe gemachtigde personen van de

bevoegde autoriteiten van de verzoekende partij.

5. De bevoegde autoriteiten van de aangezochte partij nemen alle nodige maatregelen om zo spoedig en volledig mogelijk aan het verzoek te voldoen.

6. Verzoeken om bijstand worden behandeld overeenkomstig de wetgeving van de aangezochte partij.

7. De bevoegde autoriteiten van de aangezochte partij stellen de bevoegde autoriteiten van de verzoekende partij zo spoedig mogelijk in kennis over de omstandigheden die de behandeling van het verzoek verhinderen of vertragen.

Als de bevoegde autoriteiten van de verzoekende partij oordelen dat er geen noodzaak meer is om aan het verzoek te voldoen, stellen zij de bevoegde autoriteiten van de aangezochte partij daarvan zo spoedig mogelijk in kennis.

8. De partijen werken met elkaar samen om het risico te minimaliseren dat illegale zendingen precursoren het grondgebied van de Russische Federatie en het douanegebied van de Europese Unie worden in- of uitgevoerd.

9. De op grond van dit artikel verstrekte bijstand laat de regels betreffende de wederzijdse bijstand in strafzaken en uitlevering onverlet en geldt niet voor informatie die is verkregen krachtens bevoegdheden die op verzoek van een rechterlijke instantie worden uitgeoefend, tenzij deze instantie ermee instemt dat die informatie wordt verstrekt.

Artikel 5

Vertrouwelijkheid en gegevensbescherming

1. De partijen nemen de nodige maatregelen om de vertrouwelijkheid van de ontvangen informatie te waarborgen. Als het onmogelijk is de vertrouwelijkheid van de gevraagde informatie te waarborgen, brengt de partij die om de informatie verzoekt, de andere partij daarvan op de hoogte waarna laatstgenoemde bepaalt of de informatie onder deze omstandigheden wordt verstrekt.

2. De op grond van deze overeenkomst verkregen informatie, inclusief persoonsgegevens, wordt uitsluitend gebruikt voor de doeleinden van deze overeenkomst en wordt niet langer bewaard dan nodig voor de doeleinden op grond waarvan zij krachtens deze overeenkomst is doorgegeven.

3. In afwijking van lid 2 wordt het gebruik van informatie, inclusief persoonsgegevens, door de autoriteiten of overheidsorganen van de partij die de informatie heeft verkregen, voor verdere doeleinden uitsluitend toegestaan na voorafgaande uitdrukkelijke en schriftelijke toestemming van de autoriteit van de partij die de informatie overeenkomstig de wetgeving van die partij heeft doorgegeven. Een dergelijk gebruik is onderworpen aan de door die autoriteit vastgestelde voorwaarden.

4. De partijen kunnen informatie die zij hebben ontvangen en documenten die zij hebben geraadpleegd overeenkomstig de bepalingen van deze overeenkomst, na voorafgaande schriftelijke toestemming van de bevoegde autoriteiten van de aangezochte partij die de gegevens verstrekke, als bewijsmateriaal gebruiken in procedures wegens niet-naleving van de wetgeving inzake geregistreerde precursoren.

5. Indien persoonsgegevens worden uitgewisseld, dienen zij te worden verwerkt in overeenstemming met de in bijlage II vastgestelde beginselen, die bindend zijn voor de overeenkomstsluitende partijen .

Artikel 6

Gevallen waarin geen wederzijdse bijstand moet worden verleend

1. Het verlenen van bijstand kan worden geweigerd of van bepaalde voorwaarden of eisen afhankelijk worden gesteld wanneer een partij van oordeel is dat bijstand op grond van deze overeenkomst afbreuk kan doen aan de soevereiniteit, de veiligheid, de openbare orde of andere wezenlijke belangen van de Russische Federatie of van een lidstaat van de Europese Unie waaraan op grond van deze overeenkomst om bijstand is gevraagd.

2. In de in dit artikel bedoelde gevallen dienen het besluit van de bevoegde autoriteiten van de aangezochte partij en de redenen die daaraan ten grondslag liggen, zo spoedig mogelijk aan de bevoegde autoriteiten van de verzoekende partij te worden meegedeeld.

Artikel 7

Samenwerking op het gebied van precursoren die niet in bijlage I worden vermeld

1. De partijen kunnen op vrijwillige basis informatie uitwisselen over precursoren die niet in bijlage I bij deze overeenkomst worden vermeld (hierna "niet-geregistreerde precursoren"

genoemd).

2. In het geval van lid 1 van dit artikel gelden de bepalingen van artikel 4, leden 2 tot en met 9.
3. De partijen kunnen hun beschikbare lijsten van niet-geregistreerde precursoren uitwisselen.

Artikel 8

Technische en wetenschappelijke samenwerking

De partijen werken samen bij het opsporen van nieuwe methoden van misbruik en het nemen van passende tegenmaatregelen, onder meer via technische samenwerking en met name op het gebied van opleidingen en uitwisselingsprogramma's voor de betrokken ambtenaren, ter versterking van de administratieve en handhavingsstructuren op dit gebied en ter bevordering van de samenwerking met handel en industrie.

Artikel 9

Gemengde follow-up-deskundigengroep

1. Overeenkomstig deze overeenkomst wordt een gemengde follow-up-deskundigengroep ingesteld die bestaat uit vertegenwoordigers van de bevoegde autoriteiten van de partijen (hierna "de gemengde follow-up-deskundigengroep" genoemd).
2. De gemengde follow-up-deskundigengroep doet aanbevelingen bij consensus.
3. Datum van bijeenkomst alsook plaats en programma worden door de gemengde follow-up-deskundigengroep vastgesteld bij consensus.
4. De gemengde follow-up-deskundigengroep beheert deze overeenkomst en ziet toe op de correcte uitvoering ervan. Om dit doel te verwezenlijken, zal hij:
 - vragen over de uitvoering van de overeenkomst behandelen;
 - de in artikel 8 genoemde technische samenwerkingsmaatregelen bestuderen en erover adviseren;
 - andere mogelijke samenwerkingsvormen bestuderen en erover adviseren;

– andere aangelegenheden die de partijen aan de orde stellen in verband met de uitvoering van deze overeenkomst, in overweging nemen.

5. De gemengde follow-up-deskundigengroep kan de partijen adviseren over wijziging van deze overeenkomst.

Artikel 10

Verplichtingen uit hoofde van andere internationale overeenkomsten

1. Tenzij anders bepaald in deze overeenkomst, laten de bepalingen ervan de verplichtingen van de partijen uit hoofde van andere internationale overeenkomsten onverlet.

2. De uitwisseling van geheime informatie is geregeld in de overeenkomst tussen de regering van de Russische Federatie en de Europese Unie inzake de bescherming van gerubriceerde gegevens¹.

3. De bepalingen in deze overeenkomst hebben voorrang boven de bepalingen van bilaterale of multilaterale internationale overeenkomsten inzake drugsprecursoren tussen de Russische Federatie en de EU-lidstaten.

4. De partijen stellen elkaar in kennis van de sluiting van internationale overeenkomsten met andere landen over bovengenoemde kwesties.

5. Deze overeenkomst moet in het licht van het geldende algemene rechtskader tussen de EU en de Russische Federatie worden gezien en geïnterpreteerd, inclusief wat betreft de daarin vervatte verplichtingen.

Artikel 11

Inwerkingtreding

Deze overeenkomst treedt in werking op de eerste dag van de tweede maand na de datum van ontvangst van de laatste schriftelijke kennisgeving van de partijen over de voltooiing van hun voor de inwerkingtreding vereiste interne procedures.

¹ PB L 155 van 22.6.2010.

Artikel 12

Duur, opzegging en wijzigingen

1. Deze overeenkomst wordt voor vijf jaar gesloten waarna zij automatisch/stilzwijgend voor opeenvolgende perioden van vijf jaar wordt verlengd totdat een van de partijen uiterlijk zes maanden voor het verstrijken van de desbetreffende periode van vijf jaar de andere partij schriftelijk in kennis stelt van haar voornemen om de overeenkomst te beëindigen.
2. Deze overeenkomst kan met wederzijdse instemming van de partijen worden gewijzigd.

Artikel 13

Kosten

Elke partij draagt de kosten die zij maakt als gevolg van de maatregelen om deze overeenkomst uit te voeren.

Gedaan te

Datum

in tweevoud in de Bulgaarse, Tsjechische, Deense, Nederlandse, Estse, Engelse, Finse, Franse, Duitse, Griekse, Hongaarse, Italiaanse, Letse, Litouwse, Maltese, Poolse, Portugese, Roemeense, Slowaakse, Sloveense, Spaanse, Zweedse en Russische taal, zijnde alle teksten gelijkelijk authentiek.

Voor de Europese Unie

Voor de Russische Federatie

BIJLAGE I

Azijnzuuranhydride

Aceton

Antranilzuur

Efedrine

Ergometrine

Ergotamine

Ethylether

Zoutzuur

Isosafrool

Lyserginezuur

3,4-Methyleendioxyfenylpropan-2-on

Methylethylketon

N-Acetylantranilzuur

Norefedrine

Fenylazijnzuur

1-Fenyl-2-propanon

Piperidine

Piperonal

Kaliumpermanganaat

Pseudo-efedrine

Safrool

Zwavelzuur

Tolueen

Toelichting: De lijst van precursoren moet in voorkomend geval altijd een verwijzing naar de overeenkomstige zouten omvatten (met uitzondering van de zouten van zoutzuur en zwavelzuur).

BIJLAGE II

Definities en beginselen van gegevensbescherming

Definities

Voor de toepassing van deze overeenkomst worden onder "persoonsgegevens" gegevens verstaan die betrekking hebben op een geïdentificeerd of identificeerbaar natuurlijk persoon;

"Verwerking van persoonsgegevens": elke bewerking of elk geheel van bewerkingen met betrekking tot persoonsgegevens, al dan niet uitgevoerd met behulp van geautomatiseerde procedés, zoals het verzamelen, vastleggen, ordenen, bewaren, bijwerken of wijzigen, opvragen, raadplegen, gebruiken, verstrekken door middel van doorgifte, verspreiden of op enigerlei andere wijze ter beschikking stellen, samenbrengen, met elkaar in verband brengen, alsmede afschermen, wissen of vernietigen van gegevens.

Beginselen

"Kwaliteit en evenredigheid van gegevens": de gegevens moeten adequaat, ter zake dienend en niet buitensporig zijn, uitgaande van de doeleinden waarvoor zij worden doorgegeven, en zo nodig worden bijgewerkt. De partijen staan er met name voor in dat de nauwkeurigheid van de uitgewisselde gegevens regelmatig wordt beoordeeld.

"Transparantie": een betrokkene moet worden geïnformeerd over de doeleinden van de verwerking en de identiteit van de voor de verwerking verantwoordelijke, de ontvangers of categorieën ontvangers van de persoonsgegevens, het bestaan van het recht van toegang en het recht de eigen persoonsgegevens te rectificeren, te wissen of af te schermen, het recht om administratief of juridisch beroep aan te tekenen en andere informatie te verkrijgen voor zover nodig om eerlijke verwerking te waarborgen, tenzij dergelijke informatie reeds door de partijen bij de overeenkomst is verstrekt.

"Recht om toegang te krijgen tot gegevens en deze te rectificeren, te wissen en af te schermen": een betrokkene heeft zonder beperking het recht op rechtstreekse toegang tot alle hem betreffende gegevens die zijn verwerkt en, in voorkomend geval, het recht gegevens te rectificeren, te wissen of af te schermen waarvan de verwerking niet strookt met deze overeenkomst omdat de gegevens onvolledig of onjuist zijn.

"Verhaalmogelijkheden": de partijen voorzien erin dat een betrokkene die meent dat zijn/haar recht op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer is geschonden of dat de eigen persoonsgegevens in strijd met deze overeenkomst zijn verwerkt, overeenkomstig hun wetgeving het recht heeft een

doeltreffende administratieve voorziening in te stellen bij een bevoegde autoriteit en een juridische voorziening bij een onafhankelijke en onpartijdige instantie die toegankelijk is voor individuen ongeacht hun nationaliteit of land van verblijf.

Dergelijke inbreuken of schendingen worden aan gepaste, evenredige en doeltreffende sancties onderworpen, inclusief een schadevergoeding voor een inbreuk op de gegevensbeschermingsregels. Indien gegevensbeschermingsbepalingen zijn geschonden, moeten in overeenstemming met de toepasselijke nationale regels sancties worden opgelegd, inclusief een schadevergoeding.

Verdere doorgiften:

verdere doorgiften van persoonsgegevens aan andere autoriteiten en overheidsorganen van een derde land zijn alleen toegestaan na voorafgaande schriftelijke toestemming van de autoriteit die de gegevens heeft doorgegeven en voor de doeleinden waarvoor zij zijn doorgegeven, en op voorwaarde dat dit land een passend niveau van gegevensbescherming biedt. Behoudens redelijke juridische beperkingen op grond van nationale wetgeving stellen de partijen de betrokkene in kennis van dergelijke verdere doorgiften van gegevens.

Toezicht op de gegevensverwerking: de controle op de naleving van de gegevensbeschermingsregels door elke partij geschiedt door een of meer onafhankelijke overheidsinstanties die effectieve bevoegdheden hebben om onderzoek te verrichten, op te treden en gerechtelijke procedures aan te spannen of die een schending van de gegevensbeschermingsbeginselen van deze overeenkomst onder de aandacht van de bevoegde rechterlijke instanties kunnen brengen. Eenieder kan bij elke onafhankelijke overheidsinstantie een verzoek indienen met betrekking tot de bescherming van zijn of haar rechten en vrijheden in verband met de verwerking van persoonsgegevens overeenkomstig deze overeenkomst. De betrokkene wordt in kennis gesteld van het gevolg dat aan het verzoek wordt gegeven.

Uitzonderingen op de transparantie en het recht van toegang: de partijen kunnen indien nodig het recht van toegang en de transparantiebeginselen overeenkomstig hun wetgeving inperken om:

- een officieel onderzoek niet in gevaar te brengen,
- de mensenrechten van andere personen niet te schenden.